

SPÓŁECZNE NASYCENIE A OBRAZ ŚWIATA DZIADKÓW W UMYSŁACH MŁODEGO POKOLENIA

GRZEGORZ POLAŃSKI

Abstrakt: *Tekst artykułu oparty jest na spostrzeżeniach i opisie wpływu technologii społecznego nasycenia, związanego z rozwojem mediów, na relacje pomiędzy ludźmi, a także dylematów związanych ze samoświadomością dzisiejszego człowieka, zawartych w książce Kennetha J. Gergena „Nasycone Ja” (Warszawa 2009). Proces społecznego nasycenia związany jest ze zwielokrotnieniem związków z innymi, kształtowaniem nowych form życia społecznego (poza granice spotkania face-to-face), intensyfikacją wymiany intelektualnej i emocjonalnej z wieloma osobami. Elektroniczne środki przekazu, możliwości związane z szybkim przemieszczaniem się sprzyjają społecznemu nasyceniu. Rodzi się pytanie – czy współczesny świat, który reprezentuje „nasycone Ja”, jest bardziej korzystny dla samoświadomości człowieka i tworzenia dojrzałych relacji z innymi, w kontekście świata, w którym swoją młodość i „wiek produkcyjny” przeżywali dzisiejsi dziadkowie? Między innymi na to pytanie, podczas badań, odpowiadali młodzi ludzie, którzy mają do dyspozycji o wiele więcej możliwości od pokolenia, które „odchodzi”. Obraz dziadków i ich świata w umysłach młodych ludzi jest mostem łączącym pokolenia.*

Słowa kluczowe: Społeczne nasycenie, Nasycone Ja.

Abstract: *The context of this article is based on the observation and description of the influence that the technologies of social saturation, connected with development of media, have on human relations, in addition to, the dilemmas concerning identity of a contemporary human being described in Kenneth J. Gergen's book “The Saturated Self” (Warszawa 2009). The process of social saturation is connected with multiplying relationships, forming new forms of social life (beyond the face-to-face communication), intensifying intellectual and emotional interchange. Electronic proliferations and innovations, possibilities of fast travel are conducive to social saturation. The question arises – how is the contemporary world, which represents “saturated self”, perceived and valued in comparison to the world in which present grandparents have lived their youth as well as their reproductive age? This question, among others, was answered throughout the research, by the respondents who were young with different opportunities than their grand-parental generation. The image of grandparents and their world in young people's minds is like a bridge that links generations.*

Keywords: Social saturation, Saturated self.

Spoleczne nasycenie w ujęciu Kennetha J. Gergena

Autor książki „*Nasycone Ja. Dylematy tożsamości w życiu współczesnym*”, twierdzi, iż w procesie społecznego nasycenia dni współczesnego człowieka stają się coraz bardziej przepełnione przez liczne, zróżnicowane i intensywne związki z innymi. Innowacje technologiczne (związane ze światem wysokiego technicyzowania *high-tech*) doprowadzają do ogromnego rozprzestrzeniania się związków z innymi. Innowacje technologiczne to: zmiany w transporcie, telewizja oraz wzrastająca jakość komunikacji elektronicznej.

W epoce niskiego technicyzowania *low-tech* relacje społeczne w ogromnej mierze ograniczały się do obszaru, który można pokonać piechotą – większość należała do osobistych kontaktów w obrębie małych wspólnot. Od początku życia do starości można było polegać na względnie niezmiennym środowisku społecznym. Osoby – twarze, gesty, słowa oraz możliwości były relatywnie spójne, zgodnie i zmieniały się wolno.

Obecnie w wyniku rozwoju technologicznego życie jednostki jest związane ze *zwielokrotnieniem* relacji z innymi. Z radia, telewizji, gazet, telefonów komórkowych, poczty elektronicznej i billboardów płyną słowa. Ilość twarzy rejestrowanych przez jednostkę w środkach przekazu i dzięki możliwości szybkiego przemieszczania się powiększa się. Zwiększa się również liczba i różnorodność związków z innymi, rośnie potencjalna częstotliwość kontaktów. Narasta ich zewnętrzna intensywność i trwałość w czasie. W przeszłości oddalenie w czasie i przestrzeni z reguły oznaczało rozpad relacji pomiędzy osobami. Dzisiaj ani czas, ani odległość nie stanowią poważnego zagrożenia dla związków z innymi. Dzięki tanim rozmowom telefonicznym, poczcie elektronicznej, relatywnie tanim podróżom można podtrzymywać bliskość, pomimo ogromnej odległości pomiędzy znajomymi z dawnej lub bliższej przeszłości. W rezultacie nieustannie powiększa się krąg istotnych osób. Zwielokrotnienie związków z innymi w rezultacie może prowadzić do rosnącego poczucia stresu („Czy możemy zaprzyjaźniać się jeszcze z innymi? Przecież nie wystarczy nam czasu na kontakt z bieżącymi znajomymi.”) lub dawać poczucie psychicznego komfortu – moja terażniejszość zawsze jest pełna ludzi.

Dzisiejsza technologia pozwala ludziom przebywać w bezustannym kontakcie, gdy zachowywana i intensyfikowana jest nasza przeszłość. Ta przeszłość jest nieustannie gotowa, by wcisnąć się w terażniejszość. Gergen nazywa ten proces *akceleracją przeszłości*. Środki

transportu znoszące barierę odległości geograficznej, telefony, nagrane głosy, nagrania wideo, zdjęcia, poczta elektroniczna sprawiają, że „inni” mogą być obecni w naszym życiu niemal w każdej chwili. Dzięki temu poczucie bliskości może w krótkim czasie przerodzić się w żywe poczucie współzależności. W miarę wchodzenia w przyszłość, liczba znajomości, przyjaźni i miłości może rosnąć jak nigdy wcześniej.

Współczesne technologie nie tylko zwiększają ilość i różnorodność związków z innymi, ale modyfikują ich starsze formy. Relacje, które były ograniczone do konkretnych sytuacji i miejsc zostają od nich odseparowane. Przestają być ściśle zlokalizowane, mogą mieć miejsce gdziekolwiek. W przeciwieństwie od kontaktów bezpośrednich, relacje elektroniczne mogą odciąć komunikację wizualną. W rezultacie istnieje większa skłonność do tego, aby tworzyć wymaginowane obrazy „innego”, z którym jest się w relacji.

Poprzez bogactwo kontaktów z innymi w różnych sferach życia codziennego i w wyniku korzystania ze środków masowego przekazu dochodzi do doświadczenia różnego typu zmienności i wewnętrznych sprzeczności, zauważonych w wypowiedzianych nieoczekiwanie opiniach, fantazjach, nagłej zmianie zainteresowań czy prywatnym hobby. Nabywanie różnych i rozbieżnych możliwości bycia, fakt *zaludnienia Ja*, podważa przywiązanie do dotychczasowych form bycia. Wystawienie się na oddziaływanie innych osób, zmienia się nasz sposób bycia, postrzegania świata i siebie. Zwiększamy naszą *wiedzę, że i wiedzę jak*.

Nasza *wiedza, że* w sytuacji ze zwielokrotnionych kontaktów, wyraża się niezliczoną ilością szczegółów o poglądach innych, zachowaniach, ubiorach, manierach itd. Ogromny wzrost wiedzy o świecie społecznym tworzy podstawę dla drugiego typu *wiedzy, jak*. Wykorzystujemy zdobytą wiedzę w działaniu, aby życie społeczne toczyło się bez przeszkód. W różnego rodzaju sytuacjach społecznych, zdobytą *wiedza, jak*, która tworzy obrazy przejęte od zwielokrotnionych innych, czy zaobserwowanych w scenach w telewizji, powoduje, że reakcje człowieka, w różnych życiowych sytuacjach, nie są przypadkowe, są wyreżyserowane przez obrazy innych. Wiemy „mniej więcej, jak to jest” i jesteśmy mniej więcej przygotowani do odpowiedniego działania. Oglądając wszystko wcześniej zbliżamy się do stanu znudzenia. Nie ma miejsca na spontaniczność, czysto indywidualną reakcję. W miarę jak postępuje proces społecznego nasycenia, osoby stają się *pastiszami*, wzajemnie naśladowającymi się układami. Każdy człowiek

staje się innym, reprezentantem lub zastępcą. Ja staje się w coraz większym stopniu zaludnione postaciami innych, zaczyna być siedliskiem wielu ukrytych potencjalnych osobowości. Wszystkie te osobowości są uśpione, lecz w sprzyjających okolicznościach mogą się ujawniać. Każda nabywana od innych jaźń może wnieść wkład w wewnętrzne dialogi i prywatne dialogi samego ze sobą, które prowadzimy na temat wszelkiego rodzaju, osób wydarzeń i problemów. W miarę jak społeczne nasycenie przyczynia się stopniowo do zaludniania Ja, nasze reakcje, poddawane są coraz większemu zwątpieniu: obserwująca nas z naszego wnętrza publiczność może „zgłaszać” wątpliwości, ograniczenia i wadliwość.

Hipoteza badawcza, badania i ich wyniki

Treść hipotezy – młodzi ludzie żyjąc w rzeczywistości wysoce stecniczowanej, która sprzyja społecznemu nasyceniu, spostrzegają różnice pomiędzy ich światem, a światem, kiedy swoją młodość przeżywali ich dziadkowie, dzisiaj ludzie sześćdziesięcioletni i siedemdziesięcioletni. Oceniają te dwie rzeczywistości historyczne, społeczne i medialne. Obrazy umysłowe – reprezentacje poznawcze rzeczywistości świata młodości ich dziadków – są mostami łączącymi świat pokoleń wnuków (reprezentantów świata *high-tech*) z pokoleniem dziadków (reprezentantów świata *low-tech*). Skoro istnieją dwa światy związane z poziomem rozwoju technologii elektronicznych – istnieją różnice w ich spostrzeganiu i interpretowaniu przez młode pokolenie.

Weryfikacji hipotezy badawczej służyły badania przeprowadzone na grupie 108 studentów (w wieku 21 – 30 lat) Instytutu Psychologii Uniwersytetu Rzeszowskiego oraz Nauczycielskiego Kolegium Języków Obcych Promar International w październiku 2011 roku. W ankiecie brało udział 108 studentów.

W ankiecie uczestnicy porównywali i wartościowali świat dziadków z ich światem, podkreślając słowa, które kojarzą im się ze światem ich dziadków w kontekście świata dzisiejszego.

Treść ankiety:

W związku z ilością kontaktów z innymi osobami, możliwością i szybkością przemieszczania się i komunikowania, a także ilością informacji, które do Ciebie docierają poprzez media; jak myślisz – czy świat twoich dziadków (w ich młodości i tak zwanym wieku produkcyjnym był bardziej(podkreśl odpowiedź):

1. *Spokojny/niespokojny.*
2. *Prosty/skomplikowany.*
3. *Przewidywalny/mniej przewidywalny.*
4. *Sprzyjający budowaniu głębszych relacji z innymi/mniej sprzyjający budowaniu głębszych relacji z innymi.*
5. *Sprzyjający refleksji nad sobą/mniej sprzyjający refleksji nad sobą.*
6. *Czy dziadkowie byli bardziej sami autorami swoich wyborów życiowych i codziennych/ czy uzależniali swoje wybory od informacji, wpływu innych, mody.*
7. *Czy świat dziadków odbierasz jako bardziej przyjazny/czy mniej przyjazny dla człowieka od świata dzisiejszego.*

Uczestnicy ankiety oddali jednoznaczne odpowiedzi. Obraz świata pokolenia dziadków w umysłach młodego pokolenia jest bardziej:

1. *Spokojny – 94 % udzielonych odpowiedzi.*
2. *Prosty – 86 %.*
3. *Przewidywalny – 58 %.*
4. *Sprzyjający budowaniu głębszych relacji z innymi – 94 %.*
5. *Sprzyjający refleksji nad sobą – 83 %.*
6. *Dziadkowie byli bardziej sami autorami swoich wyborów życiowych i codziennych – 77 %.*
7. *Świat dziadków odbierasz jako bardziej przyjazny dla człowieka od świata dzisiejszego – 94 %.*

Interpretacja wyników

Odpowiedzi udzielone w ankiecie oraz dyskusje z jej uczestnikami, oparte na temacie różnic życia w świecie *low-tech* i *high-tech* mówią, iż obraz świata dziadków w umysłach badanej grupy prezentuje się korzystnie. Pomimo świadomości, iż młodość pokolenia dziadków uczestników ankiety, przypadał na trudny okres historyczny – wojny i komunizmu, trudności związanych ze zdobyciem podstawowych materiałów i produktów, cenzury informacji, ograniczaniu wolności słowa, ciężkiej pracy, przede wszystkim fizycznej, młodzi ludzie pozytywnie odnoszą się do tego świata.

W interpretacji większości badanych młodych ludzi (można mówić o specyfice grupy ze względu na kierunek studiów) możliwości i swego rodzaju przymus uczestniczenia w wysoce techniczonym świecie wprowadza poczucie mniejszej stabilizacji, ogranicza jasne i jedno-

znaczne wybory. Charakteryzuje się ograniczonym czasem w refleksji nad sobą, budowania głębszych, intymnych relacji z innymi. Ten czas jest zagospodarowany poprzez kontakt z mediami, aktorami teatru medialnego. Proces samorealizacji jest obecnie bardziej uzależniony od zdania innych, mody, modeli prezentowanych w mediach, a mniej na swoich wyborach i przekonaniach.

Hipotez badawcza została sprawdzona (choć pewnie wymaga dalszego pogłębionego sprawdzania i weryfikacji): istnieje obraz świata młodości dziadków w umysłach młodych ludzi. Ten świat zbudowany w wyobraźni nowego pokolenia jest mostem, który łączy dwa różne światy: świat pokolenia *low-tech* ze światem pokolenia *high-tech*, światem społecznego nasycenia.

Zoznam bibliografických odkazov

GERGEN, Kenneth J. *Nasycone Ja. Dylematy tożsamości w życiu współczesnym*. 2009. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. ISBN 978-83-01-15885-9.

Mgr. Grzegorz Polański

Katedra Pedagogiki Medialnej i Komunikacji Społecznej

Uniwersytet Rzeszowski

ul. Jałowego 24 35-959 Rzeszów

E-mail: grzegorz.polanski@interia.pl